

Pénzforgalmi helyzetkép Magyarországon 2020-ban - Fizetési szokások változása a koronavírus árnyékában

A Magyar Nemzeti Bank (MNB) a koronavírus-járvány pénzforgalomra és a fizetési szokásokra gyakorolt hatását vizsgálja legújabb tanulmányában a jegybanki adatszolgáltatásokból származó adatok, a hazai fizetési rendszerek tranzakciós adatai, az MNB készpénzforgalmi adatai, a NAV nyugtainszolgáltatásokat tartalmazó online pénztárgép adatbázisa, valamint egy 2020 őszén készült lakossági kérdőíves felmérés adatait felhasználva. Ez a cikk röviden összefoglalja a főbb megállapításokat, a teljes tanulmány pedig [itt érhető el](#).

A koronavírus-járvány jelentős hatással volt a pénzforgalmi tranzakciós forgalomra

A Covid-19 világjárvány hatására az első (2020. március-június) és második (augusztus-december) veszélyhelyzet időszakát a járvány kezelése érdekében eltérő szerkezetű korlátozó, illetve a vírus által leginkább érintett szektorokat támogató intézkedések is jellemezték. Ezekben az időszakokban a legtöbb fizetési mód forgalmában visszaesés történt, ami a legerőteljesebben a kis értékű készpénzes fizetéseket érintette, ugyanakkor gyakoribbá vált az elektronikus fizetési módok használata több fizetési helyzetben. Az utazásokkal kapcsolatos általános óvatosság és a bevezetett korlátozások miatt szintén szignifikáns visszaesés volt tapasztalható a külföldön személyesen lebonyolított fizetések tekintetében is. Ezzel szemben pénzforgalmi szempontból a koronavírus-járvány elhúzódásának egyértelmű nyertese az online kártyás fizetés volt, az internetes vásárlások értéke különösen belföldi viszonylatban a már korábban is jelentős bővülést számottevően meghaladva nőtt. A kártyatípusokat tekintve a hazai kibocsátású hitelkártyákkal lebonyolított tranzakciók sokkal nagyobb mértékben estek vissza, mint a mérsékelt növekedést mutató betéti kártyás fizetések.

1. ábra: Tranzakciók darabszámának változása 2019-ben és 2020-ban a megelőző év azonos időszakához képest

	2019. I. negyedév	2019. II. negyedév	2019. III. negyedév	2019. IV. negyedév	2020. I. negyedév	2020. II. negyedév	2020. III. negyedév	2020. IV. negyedév
Kártyás vásárlások itthon	21%	17%	19%	17%	13%	-4%	13%	6%
Online belföldön	28%	30%	35%	34%	34%	38%	36%	28%
Fizikai kereskedőknél belföldön	21%	16%	17%	15%	11%	-8%	11%	4%
Kártyás vásárlások külföldön	27%	32%	31%	30%	22%	3%	-1%	6%
Online külföldön	30%	38%	35%	33%	35%	35%	29%	32%
Fizikai kereskedőknél külföldön	19%	21%	25%	22%	-15%	-70%	-54%	-65%
Kártyás készpénzfelvételek itthon	0%	-2%	-1%	0%	-6%	-24%	-8%	-14%
Kártyás készpénzfelvételek külföldön	6%	5%	2%	-5%	-15%	-47%	-42%	-40%
Forint átutalások	5%	7%	7%	8%	4%	0%	3%	3%

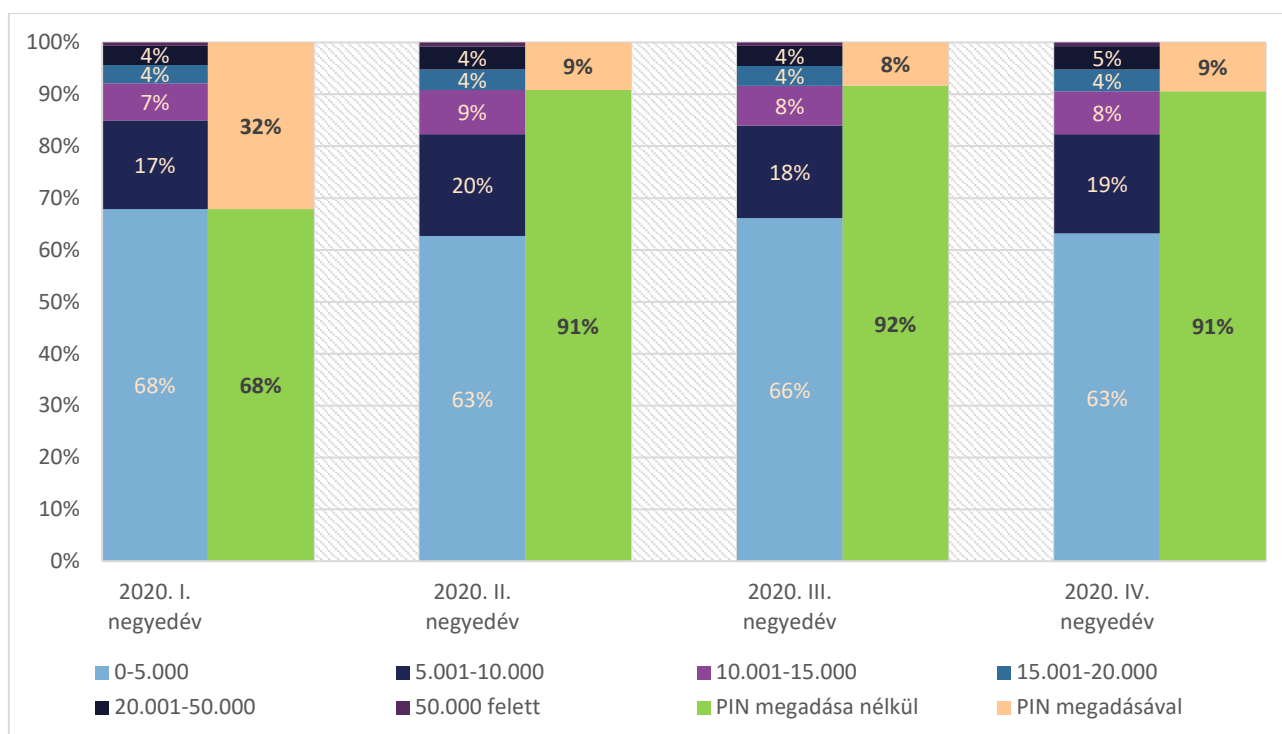
Csoportos átutalások	1%	14%	11%	18%	3%	-3%	0%	-6%
Csoportos beszedések	2%	1%	2%	-2%	0%	-7%	-6%	-4%

A koronavírus járvány az átutalásos pénzforgalmat is nagy mértékben befolyásolta. Míg a lakosság és a vállalatok által egyaránt használt egyedi átutalások száma 2020-ban 3 százalékkal nőtt, addig a főleg a vállalatokra jellemző csoportos átutalások (főleg bérfizetések, egyéb rendszeres átutalások), a lakosság által használt csoportos beszedések (hiteltörlesztések, számlafizetések) és az Államkincstárnak küldött tranzakciók (főleg vállalatok adófizetése) száma 3-9 százalékkal csökkent. Az azonnali és napközbeni rendszerekben a kis összegű átutalások (0-50 ezer forint közötti) száma tavasz óta minden hónapban nagy mértékben, 5-10 százalékkal meghaladta a 2019 azonos időszaki értéket. Ez alapján vélhetően a pandémiás helyzet következtében a korábbi kis értékű készpénzes tranzakciók egy része tartósan átcsoportosodhatott a 2020. március elején indult azonnali fizetési rendszerbe, ami az összes bank összes ügyfele számára folyamatosan elérhető azonnali fizetési szolgáltatást biztosít.

A boltokban nőtt az igény az elektronikus fizetésre

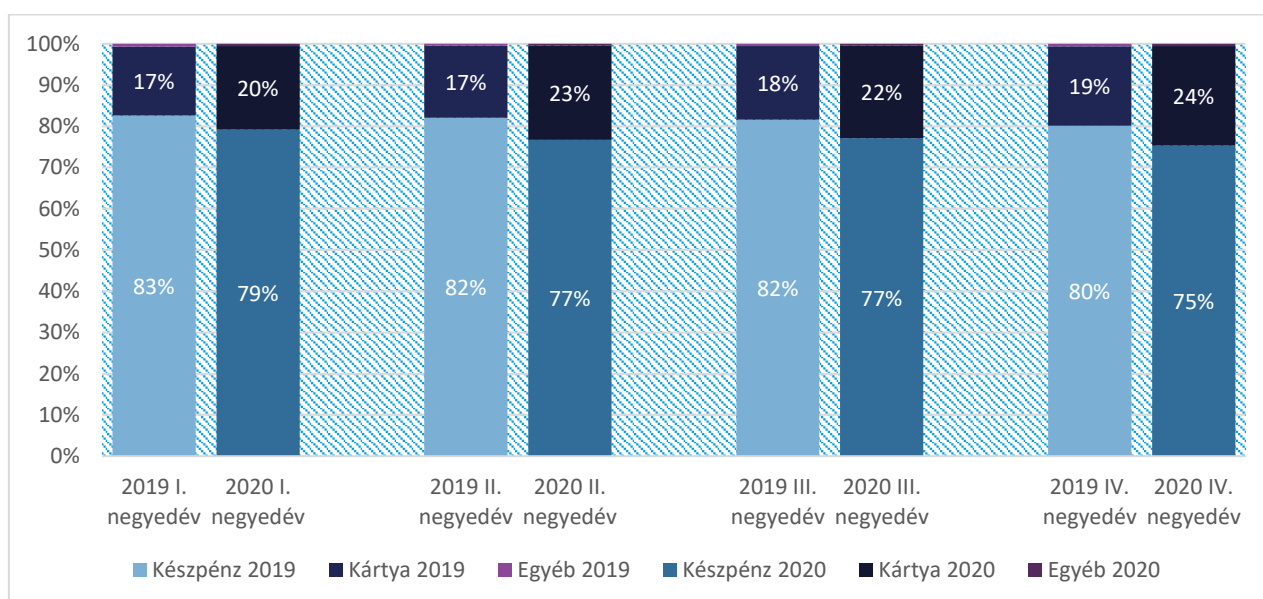
A vásárlások és ezen belül a kártyás fizetések egy része az 5 ezer forint alatti sávból átcsoportosult a nagyobb értékű sávokba, valószínűsíthetőleg a vírus miatt megváltozott vásárlási szokások következtében. A koronavírus-járvány következtében a lakosság kevesebbszer jár vásárolni, azonban akkor nagyobb értékben költ. A PIN kód nélküli érintéses fizetés limitjének MNB által kezdeményezett 15 ezer forintra történt emelése, valamint a járvány első hulláma következtében megváltozott és azóta is fennálló fogyasztói szokások miatt a kártyás tranzakciók 91 százaléka esetében lehetett fizikai kapcsolat nélkül fizetni, ami közel 30 százalékponttal nagyobb lefedettséget jelent, mint az 5 ezer forintos limit esetében lett volna. Ez hosszú távon is támogathatja az elektronikus fizetések használatát.

2. ábra: A kártyás vásárlások számának érték kategóriák közötti megoszlása

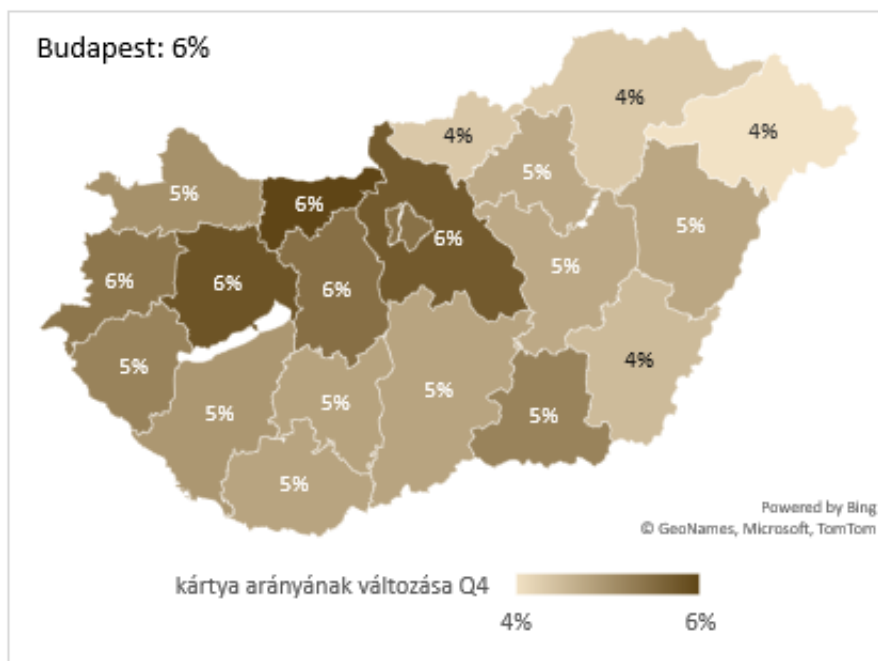
A készpénzes fizetések jelentősebb és a kártyás vásárlások mérsékelt visszaesése következtében az elektronikus tranzakciók számának és értékének aránya is számottevően emelkedett az online pénztárgépeken regisztrált fizetéseken belül, amely emelkedés április és május, majd december hónapokban különösen kiugró mértékű volt. Így éves szinten a vásárlások értékének már 40 százaléka elektronikusan zajlott 2020-ban, s a darabszámát tekintve 5 százalékponttal 22 százalékra emelkedett a kártyás fizetések aránya, ami az online pénztárgép adatbázis fennállása óta mérhető legnagyobb éves növekedésnek felel meg.

3. ábra: A kártyás és készpénzes fizetések aránya 2019 és 2020 negyedéveiben

A kártyás fizetések aránya Magyarországon belül területileg különböző mértékben emelkedett. Az első negyedévben 1 és 5 százalékpont közötti növekedés volt megfigyelhető az egyes térségekben, a legnagyobb növekedést mutató második negyedévben pedig 5 és 8 százalékpont között alakult az éves változás. Míg az első negyedévben a legnagyobb növekedés Budapesten jelentkezett, addig a többi negyedévben jellemzően Pest megyében és Veszprém megyében volt ez megfigyelhető. A készpénzes fizetések aránya a kártyás fizetések arányával ellentétes mértékben változott.

4. ábra: Kártyás vásárlások arányának területi változása (százalékpontos éves változás) 2020 negyedik negyedévében

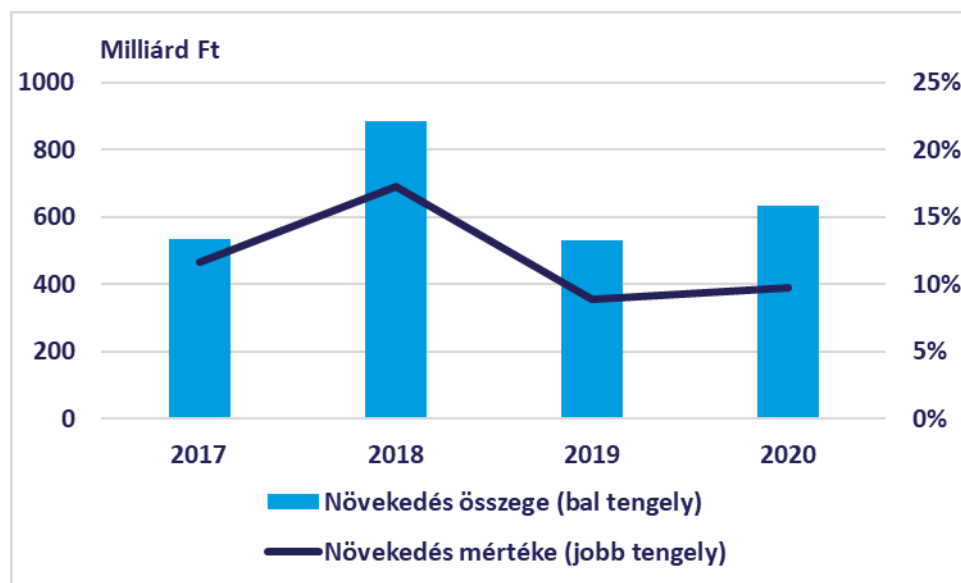

Nyáron a kormányzati korlátozások feloldásával a cafetéria rendszerben használatos SZÉP kártyák forgalma minden hónapban nagy mértékben meghaladta az előző évi értékeket, júliusban 100 százalékkal, augusztusban 50 százalékkal nőtt a SZÉP kártyák forgalma az előző év azonos időszakához képest.

A 2020 őszén lebonyolított lakossági kérdőíves felmérés adatai alapján a koronavírus-járvány következtében egyre többen választják az elektronikus fizetést, ami összhangban van a különböző tranzakciós adatbázisokból nyert eredményeinkkel. A válaszadók közel 40 százaléka jelezte, hogy a koronavírus járvány következtében a jövőben is gyakrabban fog elektronikusan fizetni.

A készpénz keresletet elsősorban a megtakarítási célok befolyásolták

5. ábra: A forgalomban lévő készpénzállomány éves növekedésének összege 2017 és 2020 között

A koronavírus-járvány a készpénzkeresletre kétirányú, egymással ellentétes hatást gyakorolt az elmúlt évben. A készpénzkereslet jelentősen növekedett – különösen a világjárvány hazai megjelenésének első hulláma alatt – miközben a tranzakciós készpénzhasználat, azaz a készpénzes fizetések nagy mértékben visszaestek. Ez a jelenség Magyarországon nem egyedülálló, hanem szinte minden fejlett gazdasággal rendelkező országra jellemző volt 2020-ban.

2020. márciusban – a koronavírus-járvány első hulláma miatt a magyar kormány által elrendelt veszélyhelyzettel összefüggésben – 8 munkanapon keresztül a Magyar Nemzeti Bankból kiugróan nagymértékű készpénzkiáramlás volt tapasztalható, mely elérte a 250 milliárd forintot, és a korábbi trendek alapján 5-7 hónap normál növekményének felelt meg. A pandémiás helyzet által keltett kezdeti intenzív időszakot jelentős korrekció követte, melynek során április és május hónapok folyamán szignifikáns visszaesett a kereslet, majd a nyári hónapok során pedig a készpénzforgalmat leíró mutatók többségükben elérték vagy megközelítették korábban jellemző értékeiket, végül az év utolsó harmadában a Covid-19 járvány újabb hulláma további visszaesést okozott a készpénz iránti keresletben, különösen december hónapban. Ezen keresleti hullámozás eredményeként a tavalyi évben a forgalomban levő készpénzállomány 2020 folyamán 6 530 milliárd forintról 7 164 milliárd forintra emelkedett, amely 634 milliárd forintos, azaz 9,7 százalékos bővülésnek felel meg. Ugyanakkor, ahogy azt már cikkünk előző szakaszaiban bemutattuk a készpénzes fizetések darabszáma – köszönhetően a személyes vásárlás és fogyasztás járványügyi korlátozások miatt történő visszaszorulásának, valamint az elektronikus fizetések népszerűbbé válásának – jelentősen csökkent 2020 folyamán.

A készpénz iránti intenzív keresletet tehát elsősorban nem a tranzakciós célú felhasználás generálja a járványhelyzet alatt, sokkal inkább a lakosságnak a bizonytalan helyzet miatt kialakult tartalékolási reakciója tükröződik benne. Nemzetközi tapasztalatok, valamint releváns kutatások is megerősítik, hogy gazdasági-társadalmi válsághelyzetek esetén a lakosság jellemzően a szokásosnál nagyobb mennyiségű készpénz felhalmozásába kezd, a készpénzre egyfajta vészhelyzeti tartalékként

tekint. Ez a jelenség a legtöbb fejlett gazdaságban, így például az Eurozóna államaiban, az USA-ban, Izraelben, az Egyesült Királyságban, Ausztráliában, Kanadában, valamint régióknak saját fizetőeszközzel rendelkező állmaiban (Csehország, Lengyelország) egyaránt tapasztalható 2020 óta. Értékelve a fenti folyamatokat elmondható, hogy az elektronikus fizetések dinamikus növekedése és a készpénzállomány egyidejű bővülése egymásnak nem ellentmondó folyamatok.

2020-ban felerősödött az igény az elektronikus fizetésekre és a további lehetőségekkel ez akár tartós is maradhat

Összességében elmondható, hogy – a felhalmozási célú készpénzállomány dinamikus bővülésével párhuzamosan – az elektronikus fizetésre való igényt felerősítette a járványügyi helyzet, az azonban csak hosszabb távon állapítható majd meg, hogy a megfigyelt növekedés mekkora része lesz tartós. Az elektronikus fizetések arányának további emelkedését valószínűsíti azonban több tényező is. Egyrészt törvényi szabályozás nyomán 2021. január 1-től minden online pénztárgépnél történő fizetés esetén biztosítani kell az elektronikus fizetés lehetőségét is, ami több tízezer új üzletben teszi majd lehetővé a vásárlók számára, hogy a készpénz helyett elektronikus fizetési módot is választhassanak. Másrészt – a világon egyedül álló módon, minden pénzforgalmi szereplőre kötelező részvételű, ezáltal az összes bank összes ügyfele számára elérhető – azonnali fizetés 2020. márciusi indulása óta a kártyás fizetés mellett már az átutalás is valós alternatíváját jelentheti a készpénzes fizetésnek a legtöbb fizetési helyzetben. 2020 negyedik negyedében a bankok egy része már bevezette az azonnali fizetésre épülő szolgáltatását. 2021 során várhatóan egyre több bank és egyéb pénzforgalmi szolgáltató fog megjeleni olyan új fizetési szolgáltatásokkal, amelyek az azonnali fizetésre épülve mind magánszemélyeknek, mind vállalatoknak és kereskedőknek kényelmes, gyors és olcsó elektronikus fizetési megoldásokat nyújtanak majd. Ilyen például a kereskedő oldali QR kód generáló alkalmazás, amely a kártyaelfogadás mellett egy új alternatívája lehet az elektronikus fizetés elfogadásának.